

Lucjan Świto*

Wydział Teologii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Polska)

Małgorzata Tomkiewicz**

Wydział Teologii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Polska)

ZAWARCIE *PER PROCURA* MAŁŻEŃSTWA MIESZANEGO WYZNANIOWO W KOŚCIELE ŁACIŃSKIM W POLSCE

Streszczenie: Artykuł dotyczy problematyki zawierania małżeństwa przez pełnomocnika oraz małżeństw mieszanych wyznaniowo. Jest to próba odpowiedzi na pytanie, czy prawo Kościoła łacińskiego dopuszcza możliwość zawarcia związku małżeńskiego przez pełnomocnika w sytuacji, jeśli małżeństwo w takiej formie zamierza zawrzeć strona katolicka i strona niekatolicka. W tym celu została przeprowadzona analiza prawa wewnętrznego Kościoła łacińskiego i Kościołów, które należą do Polskiej Rady Ekumenicznej. W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że małżeństwo mieszane wyznaniowo przez pełnomocnika będzie mogła zawrzeć strona katolicka (łacińska) jedynie z wiernymi Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wiernymi Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wiernymi Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Słowa kluczowe: zawarcie małżeństwa, pełnomocnictwo, prawo małżeńskie, małżeństwa mieszane, *matrimonium per procura*, ekumenizm.

Wstęp

Prawo wewnętrzne Kościoła łacińskiego dopuszcza możliwość zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika, jak też małżeństwa mieszanego wyznaniowo, przy czym każda z tych instytucji, będąc pewnym wyjątkiem od zasady, obwarowana jest określonymi wymogami i rodzi wiele różnych pytań. Jednym z nich – pojawiającym się niejako w punkcie wyjścia – jest to, czy obie te instytucje można stosować łącznie? Innymi słowy: czy w Kościele łacińskim możliwe jest zawarcie małżeństwa mieszanego wyznaniowo przez pełnomocnika, a jeśli tak, jak zawarcie takiego małżeństwa miałoby w praktyce przebiegać? Ani tak po-

* Adres/Address: ks. dr hab. Lucjan Świto, prof. UWM; ORCID: 0000-0002-6392-4599; lucjan.swito@uwm.edu.pl

** Adres/Address: dr Małgorzata Tomkiewicz; ORCID: 0000-0001-8854-2928, margotom@wp.pl

stawione pytanie ani odpowiedź na nie, jak dotychczas, nie pojawiło się w literaturze przedmiotu.

Mówiąc o małżeństwach mieszanych, na wstępie należy doprecyzować kwestie terminologiczne. „Małżeństwo mieszane wyznaniowo” nie jest pojęciem jednoznacznym (Gierat, 2000, s. 65–66). W prawodawstwie Kościoła katolickiego termin ten występuje w dwóch znaczeniach: ścisłym i szerokim. „Małżeństwo mieszane” w znaczeniu ścisłym oznacza małżeństwo katolika z niekatolikiem, czyli – jak stanowi to norma kan. 1124 KPK – „małżeństwo między dwiema osobami ochrzczone, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie mającej pełnej łączności z Kościołem katolickim”. Przykładem małżeństwa mieszanego w sensie ścisłym jest związek katolika z prawosławnym, ewangelikiem czy anglikaninem.

Oprócz małżeństwa mieszanego w znaczeniu ścisłym prawo kanoniczne terminem „małżeństwo mieszane” posługuje się również w znaczeniu szerokim i przepisom o małżeństwach mieszanych podporządkowuje także dwie inne sytuacje: małżeństwo katolika ze osobą nieochrzczone (kan. 1086 KPK), oraz małżeństwo katolika z osobą, która notorycznie porzuciła wiarę katolicką (kan. 1071 § 1 n. 4 KPK). Pierwsza sytuacja może dotyczyć związku katolika z wyznawcą religii niechrześcijańskiej, np. muzułmaninem, lub z osobą nieochrzczone, która nie przynależy do żadnego systemu religijnego. Druga zaś sytuacja dotyczy związku katolika z innym katolikiem, który albo formalnym aktem odłączył się od Kościoła, albo wprawdzie nie podjął takiego formalnego aktu, jednak prezentuje postawę wroga Kościołowi lub deklaruje się jako niewierzący i ateista¹.

Jeśli zastosować szerokie ujęcie wskazanego terminu, wówczas analizy określone tytułem należałoby przeprowadzić w odniesieniu do bardzo obszernego *spectrum* przypadków, co wykraczałoby poza ramy zakreślone formą tej publikacji. Tytułowy problem badawczy zawężono zatem dwojako. Po pierwsze, analizie poddano dopuszczalność zawarcia małżeństwa mieszanego wyznaniowo rozumianego jedynie w znaczeniu ścisłym, czyli w odniesieniu do osób ochrzczone, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim (lub po chrzcie została do niego przyjęta), druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej nieutrzymującej pełnej łączności z Kościołem katolickim. Po drugie, w odniesieniu do strony „niekatolickiej” uwagę skoncentrowano na wiernych tylko tych Kościołów, które należą do Polskiej Rady Ekumenicznej, tj. do: Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła

¹ Zob. Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski z 13 grudnia 1989 r. *O przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*; w części zatytułowanej „Małżeństwa mieszane i im podobne”, podając regulacje dotyczące małżeństw mieszanych, odnosi do kilku grup ludzi, których to dotyczy, a więc zarówno do małżeństw mieszanych w sensie ścisłym, jak i do małżeństw mieszanych w sensie szerokim.

Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Hanc, 2016, s. 13–28; Karski, 2007, s. 7–98).

1. Małżeństwa mieszane oraz małżeństwa zawierane przez pełnomocnika w Kościele rzymskokatolickim

Kościół katolicki do małżeństw zawieranych przez chrześcijan z niechrześcijanami zawsze był nastawiony sceptycznie, chociaż nie od razu takie związki potępiał. Dopiero regulacje w prawie kanonicznym z XIII w. rozróżniły przeszkodę wzbraniającą, dotyczącą małżeństwa katolika z osobą ochrzczoneą, jednak spoza Kościoła katolickiego oraz przeszkodę zrywającą, która dotyczyła katolika i nieochrzczonego (Składanowski, 2011, s. 48). Różnica ta była ujęta również w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., w którym przeszkodą wzbraniającą była różnica wyznania, a przeszkodą zrywającą – różnica religii. Chociaż wyraźnie tu rozdzielono problem małżeństw zawieranych pomiędzy chrześcijanami o różnej przynależności wyznaniowej od małżeństw zawieranych przez chrześcijan z niechrześcijanami, to do obu tych kwestii odnoszono pojęcie „małżeństw mieszanych” (*matrimonia mixta*).

Kwestii małżeństw mieszanych wiele uwagi poświęcił Sobór Watykański II. Wśród oficjalnych tekstów soborowych nie ma wprawdzie dokumentów *stricte* poświęconych temu zagadnieniu, jednak efektem rozpoczętych na Soborze prac są dokumenty, które bezpośrednio regulują kwestię małżeństw osób o różnej przynależności wyznaniowej. Do dokumentów tych należą: *Dekret o ekumenizmie* i *Deklaracja o wolności religijnej* Soboru Watykańskiego II (Sobór Watykański II, 2002a; 2002b); *Motu proprio „Matrimonia mixta”* Pawła VI z 31 marca 1970 r. (Paweł VI, 1970), *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* z 25 marca 1993 r. Papieskiej Radę ds. Jedności Chrześcijan (Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan, 1994), jak również Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. Jana Pawła II.

Nadmienić należy, że art. 2 § 2 n. 1 Instrukcji procesowej *Dignitas connubii* stanowi, że: „Małżeństwo między stroną katolicką i stroną ochrzczoneą niekatolicką jest regulowane także prawem własnym Kościoła lub Wspólnoty kościelnej, do której należy strona akatolicka, jeżeli ta Wspólnota posiada własne prawo małżeńskie” (*Instrukcja procesowa „Dignitas connubii”*, 2005).

1.1. Zakaz zawierania małżeństw mieszanych wyznaniowo

Zawieranie małżeństw mieszanych, zarówno w znaczeniu ścisłym, jak i szerokim, jest w Kościele katolickim – co do zasady – zabronione. Jak pokazuje bowiem doświadczenie, różnice związane z odmienną przynależnością wyznaniową i religijną małżonków często sprowadzają się również do odmiennego podejścia do relacji seksualnych, antykoncepcji, aborcji, praktyk wychowawczych dziecka, zwyczajów religijnych i rodzinnych rytuałów, co może stanowić zagrożenie dla osiągnięcia pełnej wspólnoty życia małżonków.

Zakazy zawierania małżeństwa mieszane mają jednak różną siłę i moc, w zależności od stopnia odmienności konfesyjnej małżonków. Najbardziej zdecydowanie ustawodawca Kościoła katolickiego odradza swoim wiernym zawierania małżeństwa z osobami nieochrzczonymi, niezależnie od tego, czy są wyznawcami innych religii czy też bezwyznawcami. Zakaz ten przybiera postać przeszkody rozrywającej (kan. 1086 KPK). Mniejsza zaś siła zakazu dotyczy małżeństw zawieranych przez katolika z osobą ochrzczoneą, która należy do Kościoła lub Wspólnoty kościelnej nieutrzymującej pełnej jedności z Kościołem katolickim, oraz katolika z katolikiem, który albo formalnie albo nieformalnie porzucił wiarę katolicką. Złamanie tego zakazu będzie skutkowało jedynie niegodziwością tak zawartego związku małżeńskiego, a nie jego nieważnością.

Powyższe normy Kodeksu Jana Pawła II dotyczące związków mieszanych zostały przypomniane także w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w którym rozróżnia się wyraźnie małżeństwo katolika z akatolikiem ochrzczoneym (różnica wyznania) od małżeństwa katolika z nieochrzczoneym (różnica religii) (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 1633–1637).

1.2. Uchylenie zakazu i rękojmia

Zakazy zawierania małżeństwa mieszane nie mają jednak charakteru bezwzględne. Strony, pragnąc zawrzeć małżeństwo mieszane, czy to w sensie ścisłym czy szerokim, mają prawo prosić odpowiednią władzę kościelną o uchylenie tego zakazu.

Do uchylenia zakazu zawarcia małżeństwa mieszane z osobą nieochrzczoneą wymaga się dyspensy od ordynariusza miejsca z uwagi na normę kan. 1086 KPK, która stanowi przeszkodę małżeńską różnej religii. Natomiast do uchylenia zakazu zawarcia małżeństwa katolika z niekatolikiem, lub katolika z katolikiem, który notorycznie porzucił wiarę, należy wystąpić do ordynariusza miejsca – w związku z kan. 1124 KPK – o zgodę (*licentia*). Jak zostało to wspomniane wyżej, dyspensę wymaga się do ważności małżeństwa mieszane, natomiast zgodę do godziwości.

Zarówno w jednym, jak i drugim przypadku strona katolicka zobligowana jest do złożenia tzw. rękojmi wiary. Polega ona na oświadczeniu i zobowiązaniu, że strona katolicka odsunie od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, oraz uczyni wszystko, co w jej mocy, aby potomstwo zostało ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim. Strona zaś niekatolicka, która nie jest wrogo nastawiona do Kościoła katolickiego, winna przyjąć do wiadomości złożoną rękojmię strony katolickiej. Inaczej jest w przypadku strony wrogo nastawionej do Kościoła katolickiego. Od takiej osoby żąda się, aby zobowiązała się, że uszanuje przekonanie religijne strony katolickiej i nie będzie przeszkadzała w zachowywaniu wiary i wykonywaniu praktyk religijnych, a także w tym, by wspólne dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim.

Na kanwie problematyki tu poruszanej warto zwrócić uwagę na projekt deklaracji Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej oraz Kościoła Rzymskokatolickiego dotyczący małżeństwa chrześcijańskiego osób o różnej przynależności wyznaniowej, w którym układające się Kościoły chrześcijańskie zaprezentowały podobieństwa i odmienności w nauczaniu o małżeństwie, przedstawiły wspólne nauczanie o osobach o różnej przynależności wyznaniowej, ustaliły wspólne zasady traktowania małżeństw mieszanych, a także zaproponowały tekst oświadczenia, które narzeczeni o różnej konfesji powinni złożyć przed zawarciem małżeństwa. Projekt dokumentu, który składa się z pięciu części, powstał 10 maja 2011 r. i jest owocem wieloletniej współpracy Teologicznej Polskiej Rady Ekumenicznej i Komisji ds. Dialogu między Polską Radą Ekumeniczną a Konferencją Episkopatu Polski Kościoła Rzymskokatolickiego.

Poza sprawami doktrynalnymi wskazującymi podobieństwa i różnice pomiędzy nauczaniem poszczególnych Kościołów o małżeństwie², projekt wyraż-

² Sygnalizacyjnie nadmienić należy, że wskazany dokument przypomina, iż Kościoły katolickie różnych tradycji i Kościół prawosławny uznają małżeństwo za sakrament. Zaliczają małżeństwo nie tylko do naturalnego porządku stworzenia, ale także do porządku odkupienia i zbawienia. Według Kościoła katolickiego między ochrzczoneymi nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem. Według Kościołów ewangelicznych, uznających za sakrament jedynie znaki usprawiedliwiającej łaski Bożej, ustanowione przez Jezusa Chrystusa, a więc chrzest i Wieczerzę Pańską (Eucharystię), małżeństwo nie jest sakramentem, lecz przynależy do Bożego porządku stworzenia. Wszystkie Kościoły opowiadają się za nierozzerwalnością małżeństwa. Kościół katolicki nie dopuszcza możliwości rozwiązania małżeństwa dopełnionego zawartego przez osoby ochrzczone, a w konsekwencji zawarcia nowego małżeństwa. Kościoły starokatolickie w sytuacji nieodwracalnego rozpadu małżeństwa przyjmują ten stan rzeczy do wiadomości i dopuszczają postępowanie przed sądem kościelnym w celu udzielenia dyspensy od zawartego związku. Kościół prawosławny – uznając, że miłość małżeńska jest mierzona wiecznością – naucza o niepowtarzalności i nierozzerwalności małżeństwa. Jednak w przypadku cudzołóstwa lub całkowitego rozkładu pożycia rozwiązanie małżeństwa nie tyle jest aprobowane, ile tolerowane. Kościoły ewangeliczne, opowiadając się za trwałością małżeństwa, nie przeprowadzają postępowania rozwodowego. W sytuacji nieodwracalnego rozpadu małżeństwa przyjmują do wiadomości istniejący stan rzeczy, a po uzyskaniu dyspensy nie wykluczają możliwości ponownego zawarcia małżeństwa przez rozwiedzionych. W ujęciu Kościoła katolickiego wykluczenie potomstwa przez jedną lub obie strony powoduje

nie podkreśla, że zawarcie małżeństwa mieszanego nie może oznaczać porzucenia przynależności do własnych Kościołów. Wręcz odwrotnie, zachęca się do pielęgnowania więzi łączących małżonków ze swoimi rodzimymi wspólnotami, co może stanowić szansę, a nie przeszkodę, w budowaniu dojrzałego małżeństwa. Zróżnicowanie wyznaniowe może być dla samych małżonków okazją do wzajemnego ubogacenia, a ich osobista wiara i doświadczenie mogą stać się bodźcem kształtującym ekumeniczną wrażliwość Kościołów.

W części czwartej projektu zostały sformułowane podstawowe zasady określające, jak należy traktować małżeństwa mieszane. Pierwsza zasada opiera się na godności sumień i jednakowego dla nich szacunku, zgodnie z którą ani strony wobec siebie, ani ich rodzice, nie mogą ograniczać sumienia drugiej strony, lecz powinni dawać świadectwo wiary i moralności. Druga zasada dotyczy szacunku dla poszczególnych kościelnych wymagań prawnych w kwestii zawarcia małżeństwa. Podkreśla się zwłaszcza konieczność uzyskania zezwolenia od duchownego swojego Kościoła na zawarcie małżeństwa w Kościele innego wyznania. W myśl trzeciej zasady, to narzeczeni w sposób wolny powinni podjąć ostateczną decyzję co do miejsca i sposobu zawarcia małżeństwa oraz wychowania dzieci w duchu chrześcijańskim. Czwarta zasada dotyczy wspólnego obowiązku religijnego wychowania dzieci, której podstawowym punktem odniesienia dla wychowania w rodzinie chrześcijańskiej jest Jezus Chrystus. Podkreśla się, że dziecko potrzebuje przede wszystkim świadectwa ewangelicznego życia obojga rodziców. Piąta zasada sprowadza się do tezy, że Kościoły nie widzą możliwości ponadkonfesyjnego wychowania dzieci, ponieważ budowanie tożsamości chrześcijańskiej wymaga zawsze zakorzenienia w określonej tradycji, czemu równocześnie powinna towarzyszyć wrażliwość ekumeniczna. Wreszcie szósta zasada uznaje za bardzo wskazaną, a nawet nieodzowną formę wsparcia małżeństw mieszanych przez duchownych i całe wspólnoty poszczególnych Kościołów.

Dokument kończy się propozycją tekstu oświadczenia składanego przez narzeczonych o różnej przynależności wyznaniowej, które dotyczy zachowania wiary oraz chrztu i religijnego wychowania dzieci, a które w duchu ekumenicz-

---

nieważność małżeństwa. Przekazywanie życia jest także istotną cechą małżeństwa w rozumieniu Kościołów starokatolickich. Według Kościoła prawosławnego łaska udzielana w sakramencie małżeństwa uświęca małżonków ku wzrastaniu w miłości, jedynomyślności, rodzeniu i chrześcijańskiemu wychowaniu dzieci, jednak prokreacja nie jest celem małżeństwa, ponieważ jest nim miłość wzajemna mężczyzny i kobiety na wzór miłości, która łączy Chrystusa i jego Kościół (Ef 5,31). Małżeństwo jest ważne nawet wtedy, kiedy osoba ślubuje czystość. W opinii Kościołów ewangelicznych przekazywanie życia jest ważne, jednak prokreacja nie przynależy do istoty małżeństwa. Wszystkie Kościoły odrzucają aborcję traktowaną jako środek regulacji poczęć. Różnią się natomiast w ocenie metod antykoncepcji, w części dopuszczanych przez Kościoły ewangeliczne, które te kwestie na ogół pozostawiają odpowiedzialności i sumieniom swoich wyznawców. Do odpowiedzialności i sumień swoich wyznawców odwołują się także Kościoły starokatolickie. Kościół katolicki nie dopuszcza regulowania poczęć przez antykoncepcję.

nym uwzględnia zobowiązania drugiej strony³. Obecnie projekt dokumentu znajduje się w fazie konsultacji z poszczególnymi Kościołami i oczekuje na przyjęcie. Podobny dokument funkcjonuje już m.in. we Włoszech, Szwajcarii, Belgii i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (Hanc, Glaeser, 2016, s. 93–94).

1.3. *Matrimonium per procura*

Jednym z koniecznych warunków formy kanonicznej zawarcia małżeństwa jest wymóg wyrażenia aktu zgody małżeńskiej⁴ przez oboje nupturientów obecnych w tym samym miejscu i czasie. Wspomniana obecność stron oznacza, co do zasady, obecność osobistą, która jest obecnością *de iure et de facto*. Wymóg obecności, a tym samym i wymóg jedności aktu w czasie i miejscu, jest jednak spełniony również wówczas, gdy strona obecna jest tylko *de iure*, tzn. gdy reprezentowana jest przez zastępcę, czyli gdy zgodę małżeńską wyrazi w jej imieniu i na jej rzecz pełnomocnik.

Zgodnie z kan. 1105 § 1 KPK do ważnego zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika wymaga się, aby pełnomocnik posiadał specjalne, pisemne upoważnienie zawarcia małżeństwa z określoną osobą. Wymogiem jest również, aby osobę pełnomocnika wyznaczył sam zleceniodawca (nupturient). Zadanie reprezentowania zleceniodawcy pełnomocnik może wykonywać wyłącznie osobiście, niedopuszczalne jest posiłkowanie się w tej roli jakimkolwiek zastępstwem i to nawet, jeśli na możliwość udzielenia delegacji lub zastępstwa zgodę wyraził sam zleceniodawca. Pełnomocnictwo, by było ważne, powinno być podpisane przez zleceniodawcę i ponadto przez proboszcza lub ordynariusza miejsca, w którym wystawia się pełnomocnictwo, albo przez kapłana delegowanego przez jednego z nich, albo przynajmniej przez dwóch świadków, lub też winno być sporządzone w formie autentycznego dokumentu, zgodnie z wymogami prawa państwowego (kan. 1105 § 2 KPK). Jeżeli zleceniodawca nie może pisać, należy to zaznaczyć w samym pełnomocnictwie i dodać jeszcze jednego świadka, który również podpisuje dokument. W przeciwnym razie pełnomoc-

³ „Oświadczam, że będę trwał/trwała w mojej wierze i uznaję prawo mojego małżonka/mojej małżonki do trwania we własnej wierze. Przysiękam uczynić, co będzie w mojej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w wierze mojego Kościoła, biorąc pod uwagę, że mój małżonek/moja małżonka ma to samo prawo i obowiązek w swoim Kościele. Dlatego będę poszukiwać zgody z moim małżonkiem/małżonką w podejmowaniu wyborów dla dobra naszej wspólnoty i życia duchowego naszych dzieci”.

⁴ Wyrażenie zgody małżeńskiej winno być aktem postrzegalnym na zewnątrz i nastąpić, co do zasady, przy użyciu słów (kan. 1104 § 2 KPK). Jedynie wówczas, gdy strony nie mogą mówić, owo wyrażenie zgody winno nastąpić za pomocą znaków równoznacznych, np. uściskiem dłoni, wymianą obrączek, skłonieniem głowy, pisemnie itp.

nictwo jest nieważne (kan. 1105 § 3 KPK). Jeżeli zleceniodawca przed zawarciem w jego imieniu małżeństwa odwołał upoważnienie lub popadł w chorobę umysłową, małżeństwo jest nieważne, chociaż pełnomocnik lub druga strona o tym nie wiedzieli (kan. 1105 § 4 KPK).

Zawarcie małżeństwa *per procura* wymaga uzyskania stosownego zezwolenia (*licentia*). Zgodnie z kan. 1071 § 1 nr 7 KPK o zgodę na małżeństwo *per procura* należy zwrócić się do ordynariusza miejsca celebracji. Małżeństwo *per procura* winno być zawierane tylko wówczas, gdy konieczność jego zawarcia połączona jest „z moralnym pożytkiem względnie z pewnością wyrządzenia szkód lub strat, o ile małżeństwo nie zostanie zawarte przez pełnomocnika” (Padacz, s. 105). Przyczyną uzasadniającą zawieranie małżeństwa przez pełnomocnika może być np. choroba nupturienta, migracja zarobkowa, przebywanie w warunkach izolacyjnych.

2. Zawarcie małżeństwa mieszanego wyznaniowo oraz małżeństwa *per procura* w prawie wewnętrznym Kościołów należących do Polskiej Rady Ekumenicznej

Aby odpowiedzieć na pytanie, czy prawo endogeniczne poszczególnych Kościołów należących do Polskiej Rady Ekumenicznej zezwala na zawieranie małżeństw mieszanych oraz małżeństw *per procura*, przede wszystkim należy wskazać normy, które owo wewnętrzne prawo małżeńskie w wspólnotach tych tworzą. A to, w niektórych przypadkach, zabiegiem łatwym nie jest.

Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej z 1 października 2005 r. (Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej z 1 października 2005 r., 2018) nie zawiera żadnych regulacji, które odnosiłyby się do instytucji małżeństwa. O małżeństwie, a konkretnie o formie zawarcia małżeństwa w tym Kościele, traktują *Przepisy prawne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej o formie zawarcia małżeństwa z 1 października 2005 r. (Przepisy prawne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej o formie zawarcia małżeństwa z 1 października 2005 r., 2005)*, przy czym przepisy te regulują wyłącznie „zawarcie małżeństwa chrześcijańskiego wywołujące skutki, jakie w prawie polskim pociąga za sobą zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego”. W literaturze przedmiotu spotkać można tezę, że skoro małżeństwo nadaje status obywatelski małżonkom, uznaje za ważne na forum religijnym małżeństwa zawarte w formie świeckiej i akceptuje władzę państwa w zakresie regulowania spraw małżeńskich, wszystko to oznacza, że zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika przed kierownikiem urzędu

stanu cywilnego uznawane byłoby przez Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej za ważne.

Również współczesne endogeniczne prawo Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ujęte w *Zasadniczym Prawie Wewnętrznym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 października 1996 r. z późniejszymi zmianami (Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej...*, 2011), nie określa szczegółowych przesłanek zaistnienia małżeństwa, procedur stwierdzenia jego nieważności czy procedury separacji i rozwodu. Zawarty w tym akcie jedyny przepis odnoszący się do małżeństwa (§ 36 ust. 3) stanowi tylko, że każdy duchowny jest upoważniony do przyjęcia oświadczenia o zawarciu małżeństwa. Regulacje dotyczące małżeństwa w wymienionym Kościele zawarte są natomiast w *Pragmatyce Służbowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej...*, 1999). Małżeństwu (i rodzinie) *Pragmatyka Służbowa* poświęca § 107–151, przy czym dokument ten w § 109 stanowi, że „Małżeństwo ewangelickie, chociażby tylko jedna strona była ewangelicka, podlega prawu Bożemu i prawu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, z zachowaniem kompetencji Prawa Cywilnego”.

Zgodnie z kolei z *Prawem Wewnętrznym Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej z 23 czerwca 2017 r. (Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, 2017)* kwestie prawa małżeńskiego regulowane są przez jego dział VIII (art. 78–81). Metodystyczne przepisy wewnętrzne przewidują przede wszystkim zawieranie małżeństwa wywołującego skutki cywilnoprawne, ale w szczególnych przypadkach duchowny może, zgodnie z rytuałem kościelnym, pobłogosławić związek małżeński zawarty wcześniej przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego (art. 81 ust. 1).

Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Prawo wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, 1991) nie zawiera żadnych regulacji, które odnosiłyby się wprost do instytucji małżeństwa. Jedynym przepisem, który pośrednio nawiązuje do tej tematyki, jest art. 35 ust. 1, który stanowi, że do podstawowych obowiązków duchownego należy m.in. udzielanie „ślubów ze skutkiem cywilnoprawnym”. Żadnych norm odnoszących się do małżeństwa nie zawierają również i inne akty prawa wewnętrznego tego Kościoła (Cupriak, 2015). Aktualnie trwają prace komisji prawnej powołanej przez Konsystorz Kościoła w celu przygotowania projektu *Pragmatyki Służbowej*, która ma dokonać kodyfikacji m.in. prawa małżeńskiego (Hucał, 2018, s. 121). Wobec faktu, że *Prawo wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Pol-*

skiej nie reguluje kwestii małżeństwa, aby odpowiedzieć na pytanie, czy w Kościele tym dopuszczalne jest zawieranie małżeństwa *per procura* oraz małżeństwa mieszanego wyznaniowo, wskazówek interpretacyjnych należy poszukiwać jedynie w rozwiązaniach doktrynalnych.

Z kolei *Prawo Wewnętrzne Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 27 czerwca 1995 r. (*Prawo Wewnętrzne Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, 2014, s. 98–118), które zastąpiło *Podstawowe Prawo Kościoła* z 20 września 1966 r.⁵, nie zawiera wprawdzie żadnych regulacji, które *expressis verbis* dotyczyłyby małżeństwa, jednak w tym przypadku normy takie zawarte zostały w osobnym akcie prawnym, tj. w *Prawie Małżeńskim Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* z 20 czerwca 2003 r. (*Prawo małżeńskie Kościoła polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej...*, 2003). Wskazane prawo małżeńskie wymienionego Kościoła składa się z dziesięciu rozdziałów podzielonych na paragrafy: rozdział pierwszy (§§ 8–17) zawiera przepisy dotyczące pasterskiej troski i czynności poprzedzających zawarcie małżeństwa; rozdział drugi (§§ 18–25) określa przeszkody małżeńskie w ogólności oraz okoliczności i zakres władzy dyspensowania od przeszkód; rozdział trzeci (§§ 26–35) określa poszczególne przeszkody zrywające; rozdział czwarty (§§ 36–46) dotyczy zgody małżeńskiej; rozdział piąty (§§ 47–61) reguluje formę zawarcia małżeństwa, w tym małżeństwa konkordatowego; rozdział szósty (§§ 62–66) zawiera regulacje odnoszące się do małżeństw mieszanych; rozdział siódmy (§§ 67–70) odnosi się do małżeństwa zawieranego tajnie; rozdział ósmy (§§ 71–76) przedstawia skutki zawarcia małżeństwa; rozdział dziewiąty (§§ 77–91) reguluje kwestię dotyczącą rozłączenia małżonków; rozdział dziesiąty (§§ 92–106) porusza problematykę uważnienia małżeństwa (Szczot, 2018, s. 125–132).

Zgodnie natomiast z art. 2 § 1 i art. 14 § 2 *Statutu Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej* z 26 kwietnia 1967 r. (*Statut Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej*, 1967), działalność Kościoła opiera się na regulacjach zawartych w wymienionym statucie, zasadach *Ustaw Kapłanów Mariawitów* oraz na wydanym przez Kościół innych normach kanonicznych. Doktryna podkreśla, że w praktyce można mówić o czterech źródłach prawa kanonicznego Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Należą do nich: 1) *Biblia* i orzeczenia dogmatyczne siedmiu pierwszych Soborów Powszechnych; 2) praktyka i *Tradycja* Kościoła Rzymskokatolickiego, z którego mariawici zostali wyłączeni w 1906 r., przy czym za punkt odniesienia należy uznać te dokumenty i zwyczaje, które były obowiązujące za pon-

⁵ *Podstawowe Prawo...* zostało uchwalone na V Ogólnopolskim Synodzie 5 lipca 1966 r. Było dwukrotnie nowelizowane, ostatni raz 27–29 kwietnia 1987 r. (Szerzej zob. Winiarczyk-Kossakowska, 2004, s. 401–409).

tyfikatu Leona XIII; 3) orzeczenia synodalne, kapituł generalnych, listy pasterskie zwierzchników Kościoła, jak i oficjalne dokumenty eksplikujące doktrynę oraz rubryki ksiąg liturgicznych; 4) powszechnie przyjęta i aprobowana praktyka (Mames, 2018, s. 149–164). Wymienione źródła prawa dotyczą również prawa małżeńskiego. Wspomniany statut nie zawiera żadnych norm własnych, które odnosiłyby się do instytucji małżeństwa. Kwestię warunków zawarcia sakramentu małżeństwa w Kościele Starokatolickim Mariawitów regulują zasadniczo trzy dokumenty. Są nimi decyzje Pierwszej Kapituły Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów z 1907 r., *Rytuał Maryawicki* z 1926 r. (*Rytuał Maryawicki wraz z Katechizmem dla małych dzieci i dla dorosłych*, 1926) oraz orzeczenie Synodu Kościoła Starokatolickiego Mariawitów z 1935 r. (Mames, 2018, s. 151).

Obecnie obowiązujące prawo wewnętrzne Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, tj. *Statut wewnętrzny Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego* z 10 lutego 1995 r. (*Statut wewnętrzny Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (10 II 1995)*, 1995)⁶, nie zawiera żadnych regulacji, które dotyczyłyby instytucji małżeństwa. Kościół prawosławny nie ma jednolicie skodyfikowanego prawa małżeńskiego, chociaż w Kościele tym mówi się o istnieniu „prawosławnego prawa kanonicznego”. Prawo to rozumiane jest jako „zbiór starożytnych tekstów, odzwierciedlających dyscyplinę i praktykę pierwszego tysiąclecia historii chrześcijaństwa” (Meyendorff, 1995, s. 115). W jego skład wchodzi: kanony apostołskie, kanony siedmiu Soborów powszechnych⁷, kanony Synodów lokalnych i prowincjonalnych, które następnie uzyskały powszechną akceptację, oraz kanony Ojców Kościoła⁸. Teksty te stanowią fundament wszystkich współczesnych praw i przepisów, które obowiązują w całym kościele prawosławnym (Tunia, 2010, s. 112). O sprawach małżeństwa mówi: Sobór apostołski (jerozolimski)⁹, Czwarty sobór ekumeniczny (chalcedoński)¹⁰, Szósty sobór ekumeniczny (konstantynopoliński III)¹¹, Siódmy sobór powszechny (nicejski II)¹², Synod lokalny w Ancyrze (314 r.)¹³, Synod lokalny neocezarski (314 r.)¹⁴, Synod lokalny laodycejski

⁶ Obecnie obowiązujący statut zastąpił *Statut Wewnętrzny Kościoła* uchwalony przez Święty Sobór Biskupów w dniu 26 lutego 1970 r.

⁷ Sobór nicejski I [325 r.]; Sobór konstantynopoliński I [381 r.]; Sobór efeski [431 r.]; Sobór chalcedoński [451 r.]; Sobór konstantynopoliński II [553 r.]; Sobór konstantynopoliński III [680–681 r.]; Sobór nicejski II [787 r.].

⁸ Św. Dionizy Aleksandryjski, św. Bazyli Wielki, św. Tymoteusz Aleksandryjski, bł. Teofan.

⁹ Kanony: 5, 15, 19, 26, 48, 51, 61.

¹⁰ Kanony: 6, 14–16, 27.

¹¹ Kanony: 3, 4, 6, 12, 13, 26, 30, 40, 47, 48, 53, 54, 72, 87, 92, 93.

¹² Kanony: 22.

¹³ Kanony: 10–12, 16, 17, 19, 20, 26.

¹⁴ Kanony: 1, 4, 9, 10, 14, 17.

(364 r.)¹⁵, Synod lokalny kartagiński (419 r.)¹⁶, a także pisma Ojców Kościoła: św. Dionizego Aleksandryjskiego¹⁷, św. Bazylego Wielkiego¹⁸, św. Tymoteusza Aleksandryjskiego¹⁹ oraz bł. Teofana²⁰ (Hrycuniak, 1994, s. 88; Baron, Pietras, 2006; Baron, Pietras, 2007).

Nie wchodząc w szczegóły wskazanych regulacji oraz stanowiska doktryny konfesyjnej w tych przypadkach, gdzie endogeniczne regulacje prawnomatżeńskie mają charakter skrótowy, skonstatować jedynie należy, że na zawieranie małżeństw mieszanych wyznaniowo godzi się (pod pewnymi warunkami) Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny i Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej, traktując takie małżeństwa jako sakrament. Kościół prawosławny uznaje za ważne małżeństwo między katolikami i prawosławnymi, zawarte również przed duchownym katolickim, jednak po wcześniejszym uzyskaniu przez stronę prawosławną zgody swojego biskupa. Udzielenie takiej zgody musi jednak poprzedzić deklaracja strony prawosławnej o pozostaniu przy swojej wierze (Prader, 2003, s. 164; Tofiluk, 2000, s. 38; Kozlov, 2011, s. 32–33). Podczas Pierwszej Konferencji Przygotowawczej do Soboru Panprawosławnego w Chambésy w 1971 r. Kościół prawosławny w Polsce zaproponował, „by zgodnie z duchem ekumenizmu i uwzględnieniem lokalnych stosunków międzywyznaniowych uznać za ważne małżeństwa mieszane, zawierane ze wszystkimi, którzy przyjęli sakrament chrztu świętego” (Tofiluk, 2000, s. 40). W Kościele Polskokatolickim w Rzeczypospolitej Polskiej zawieranie związków mieszanych między katolikami i wiernymi Kościoła polskokatolickiego jest zabronione, jednak ordynariusz polskokatolicki może zezwolić na zawarcie tego typu związku, jeżeli strony spełnią formalności i warunki wymagane do zawarcia takiego małżeństwa, na zasadach bardzo podobnych do tych, występujących w Kościele łacińskim (Urban, 2016, s. 188).

Kościoły protestanckie zezwalają na małżeństwa mieszane, choć nie uznają sakramentalności żadnego małżeństwa. Odmienne stanowisko prezentuje jedynie Kościół mariawicki, który nie uznaje małżeństw mieszanych, oraz Kościół baptystyczny, który „uznaje małżeństwo osoby wierzącej (odrodzonej) z niewierzącą (nieodrodzoną) za niezgodne z wolą Bożą” (*Stanowisko Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP w sprawie małżeństwa i rodziny*, 2020).

W przypadku *matrimonium per procura*, taką formułę zawarcia związku małżeńskiego dopuszcza Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej,

¹⁵ Kanony: 1, 10, 21, 31, 52, 54.

¹⁶ Kanony: 4, 6, 21, 25, 102.

¹⁷ Kanony: 2, 3.

¹⁸ Kanony: 4, 6, 9, 12, 18, 22, 27, 30, 33–42, 48–50, 53, 58, 67–69, 77–78, 87, 88.

¹⁹ Kanony: 5, 11, 13, 15.

²⁰ Kanony: 5.

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie zezwala natomiast na zawieranie małżeństwa przez pełnomocnika Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej, Kościół Starokatolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zakończenie

Kościół łaciński – odpowiadając na pytania postawione we Wstępie – nie wyklucza możliwości zawarcia małżeństwa mieszanego wyznaniowo przez pełnomocnika. Do ważnego zawarcia takiego małżeństwa konieczne jest jednak najpierw ustalenie (w myśl art. 2 § 2 n. 1 Instrukcji procesowej *Dignitas connubii*), czy taka formuła zawarcia małżeństwa jest dopuszczalna w świetle prawa wewnętrznego Kościoła, do którego przynależy strona niekatolicka.

Analiza prawa wewnętrznego Kościołów wchodzących w skład Polskiej Rady Ekumenicznej prowadzi do wniosku, że małżeństwo mieszane wyznaniowo będą mogli zawrzeć przez pełnomocnika wierni Kościoła łacińskiego jedynie z wiernymi Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wiernymi Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, wiernymi Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż w wymienionych Kościołach protestanckich dopuszczalne jest zarówno zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika, jak i małżeństwa mieszanego. W pozostałych przypadkach takich możliwości nie ma z uwagi na fakt, że Kościoły te: albo wykluczają *matrimonium per procura* (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej), albo wykluczają zawarcie małżeństwa mieszanego (Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej), albo wykluczają obie te możliwości (Kościół Starokatolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej).

Odnosząc się do pytania dotyczącego formy zawarcia małżeństwa mieszanego wyznaniowo *per procura*, rozróżnić należy formę kanoniczną od liturgicznej. O pierwszej stanowi kan. 1127 § 1 KPK, wymagając przy zawieraniu małżeństwa mieszanego zachowania formy kanonicznej, tzn. wyrażenia zgody małżeńskiej wobec świadka kwalifikowanego (czyli szafarza) oraz dwóch świadków zwykłych, przy czym w przypadku poważnych trudności w zachowaniu formy kanonicznej ordynariusz strony katolickiej ma prawo dyspensować od niej, zawsze jednak z zachowaniem jakiejś publicznej formy. Jeśli jednak małżeństwo mieszane będzie zawierała strona katolicka ze stroną niekatolicką obrządku wschodniego, dyspensacja będzie potrzebna tylko do godności, o ile małżeństwo będzie zawarte wobec duchownego.

Natomiast co do formy liturgicznej zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika, to ani Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., ani obowiązujący rytuał pt. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (Katowice 1974) nie zawiera żadnych w tym względzie unormowań. Taka formuła obrzędu istniała jednak w okresie obowiązywania Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego. Opracowana została przez kanonistów, którzy z powołaniem się na *Rytuał rzymski*, przepisy kodeksowe oraz własną interpretację szczegółów obrzędu zaślubin, sformułowali tekst kanonicznej formuły przy zawieraniu małżeństwa przez pełnomocnika. Formuła ta – jak się wydaje – w niczym nie straciła na aktualności i może być stosowana również współcześnie. Zgodnie z nią: pełnomocnik odpowiada w pierwszej osobie z podkreśleniem w pytaniu szafarza, że występuje on nie w swoim imieniu; w pytaniu szafarza albo w odpowiedzi pełnomocnika powinno być wymienione, w którym imieniu on występuje; tam, gdzie normalnie formuła wyrażenia zgody wymaga wzajemnego zwracania się w osobie drugiej („Ja N, biorę sobie ciebie N”) strona obecna wyraża się w osobie trzeciej, z zaznaczeniem obecności pełnomocnika, szafarz nie wiąże stulą rąk nowożeńca i pełnomocnika; pełnomocnik nie wręcza obrączki stronie drugiej, ale czyni to asystujący szafarz; tam, gdzie jest zwyczaj zamiany obrączek, przy ślubie *per procura* nie czyni się tego, zamiana następuje przy pierwszym osobistym spotkaniu małżonków; uroczystego błogosławieństwa nie udziela się, następuje ono w późniejszym czasie, stosownie do przepisów liturgicznych i kanonicznych.

Bibliografia

- Baron Arkadiusz, Pietras Henryk, 2006, *Synody i kolekcje praw*, t. 1, *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku*, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Baron Arkadiusz, Pietras Henryk, 2007, *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, t. 1, *Nicea I. Konstantynopol I. Efez. Chalcedon. Konstantynopol II. Konstantynopol III. Nicea II (325–787)*, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Cupriak Jakub, 2015, *Prawo zreformowane? Tak ale...*, Archiwum. Miesięcznik ewangelicki, nr 10–11.
- Gierat Krzysztof, 2000, *Problem małżeństw mieszanych w kontekście wypełnienia istotnych praw-obowiązków małżeńskich*, *Ius Matrimoniale*, t. 11, s. 65–66.
- Hanc Wojciech, 2016, *Polska Rada Ekumeniczna i jej znaczenie dla ekumenicznego dialogu*, *Łódzkie Studia Teologiczne*, 25, 4, s. 13–28.
- Hanc Wojciech, Glaeser Zygfryd, 2016, *Międzynarodowe dialogi doktrynalne w Polsce*, w: *Encyklopedia ekumenizmu w Polsce (1964–2014)*, Józef Budniak, Zygfryd Glaeser, Tadeusz Kałużny, Zdzisław Kijas, Oikoumene, Kraków, s. 77–104.
- Hrycuniak Sawa, 1994, *Prawosławne pojmowanie małżeństwa*, Bractwo Prawosławne św. św. Cyryla i Metodego, Białystok.

- Hucał Michał, 2018, *Conclusion of Marriage in the Law of Polish Evangelical Churches*, w: Lucjan Świto, Małgorzata Tomkiewicz (red.), *Conclusion of Marriage by Proxy in the Internal Law of Churches and Other Religious Associations*, Studi Giuridici, t. CXXIII, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2018, s. 107–124.
- Instrukcja procesowa „*Dignitas connubii*”, 2005, *Communicationes*, 37, s. 11–92.
- Karski Karol, 2007, *Ruch Ekumeniczny w Polsce 1940–1960*, *Studia i Dokumenty Ekumeniczne*, 60–61, 1–2, s. 7–98.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, wyd. 2 poprawione, Pallottinum.
- Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, 1974, *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice.
- Konferencja Episkopatu Polski, 1990, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w kościele katolickim (13 XII 1989)*, Poznań.
- Kozlov Michael, *I matrimoni misti con i cattolici nelle Russiamoderna: il punto di vista del parroco*, *Nicolaus*, 37, 2, s. 32–38.
- Mames Tomasz, 2018, *Canonical and Theological Issues of Marrying in the Mariavite Old Catholic Church*, w: Lucjan Świto, Małgorzata Tomkiewicz (red.), *Conclusion of Marriage by Proxy in the Internal Law of Churches and Other Religious Associations*, Studi Giuridici, 123, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, s. 149–164.
- Meyendorff John, 1995, *Małżeństwo w Prawosławiu. Liturgia, teologia, życie*, przełożył Krzysztof Leśniewski, Prawosławna Diecezja Lubelska i Chełmska, Lublin.
- Padacz Władysław, 1950, *Zawarcie małżeństwa między nieobecnymi w rozwoju prawno-historycznym*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek-Benedyktynek, Warszawa.
- Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan, 1994, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu z 25 marca 1993 r.*, *Acta Apostolicae Sedis*, 85(1993), s. 1039–1119, polski przekład: *Communio*, 2, s. 3–93.
- Paulus VI, 1970, *Motu proprio „Matrimonia mixta” (31 III 1970)*, *Acta Apostolicae Sedis*, 62, s. 157–278.
- Prader Josef, 2003, *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, Pontificio istituto orientale, Roma.
- Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. *Tekst jednolity opracowany na 10. sesję XII Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP z 28 listopada 1999 r.*, 1999, w: *Parafia Ewangelicko-Augsburska w Chorzowie* [online], dostęp: 1.07.2020, <<http://www.chorzow.luteranie.pl/wp-content/uploads/2014/10/Pragmatyka-sluzbowa.pdf>>.
- Prawo małżeńskie Kościoła polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, uchwalone w Warszawie 20 czerwca 2003 r. na Ogólnopolskim Synodzie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, 2003, w: *Kościół Polskokatolicki w RP* [online], dostęp: 15.06.2019 <http://www.polskokatolicki.pl/RODZINA/2003_08/IIISynod2003_Prawo_Kosciola.htm>.
- Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej*, 2017, Warszawa.
- Prawo wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej* [obowiązujące od 1 stycznia 2015 r., znowelizowane podczas sesji Synodu 12–13 maja 2018 r. w Żelowie], 1991, w: *Parafia Ewangelicko-Reformowana w Warszawie* [online], dostęp: 16.02.2019, <<http://reformowani.org.pl/czytelnia/akty-prawne/27-prawo-wewnetrzne>>.
- Prawo Wewnętrzne Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (27 VI 1995)*, 2014, w: *Mniejszości wyznaniowe w Polsce. Prawo wewnętrzne (statutowe), wprowadzenie, zbiór statutów*, R. Brożyniak, M. Winiarczyk-Kossakowska (red.), Warszawa, s. 98–118.
- Przepisy prawne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej o formie zawarcia małżeństwa z 1 października 2005 r.*, 2005, w: *Kościół Chrześcijan Baptystów w RP* [online], dostęp: 16.02.2019, <<http://baptysty.pl/kosciol/akty-prawne/przepisy-prawne-kosciola-chrześcijan-baptystow-w-rp-o-formie-zawarcia-malzenstwa>>.

- Rytuał Maryawicki wraz z Katechizmem dla małych dzieci i dla dorosłych*, 1926, Płock.
- Składanowski Marcin, 2011, *Małżeństwa mieszane wyznaniowo-ekumeniczna szansa i życiowe problemy*. Perspektywa teologiczna i duszpasterska, *Studia nad Rodziną*, 28–29, 1–2, s. 43–69.
- Sobór Watykański II, 2002a, *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae” (7 XII 1965)*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallotinum – Poznań, s. 410–421.
- Sobór Watykański II, 2002b, *Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio” (21 XI 1964)*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallotinum – Poznań, s. 193–208.
- Stanowisko Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP w sprawie małżeństwa i rodziny*, 2020, w: *Kościół Chrześcijan Baptystów w RP* [online], dostęp: 12.01.2020, <<https://baptystyci.pl/naszawiara/stanowiska/stanowisko-kościola-w-sprawie-malzenstwa-i-rodziny>>.
- Statut Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej*, 1967, Płock.
- Statut wewnętrzny Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (10 II 1995)*, 1995, w: *Prawosławna Diecezja Wrocławsko-Szczecińska* [online], dostęp: 16.02.2019, <http://old.diecezjawroclawsko-szczecinska.pl/przydatne/Statut_PAKP.pdf>.
- Szczot Elżbieta, 2018, *Entering into Marriage in the Polish Catholic Church*, w: Lucjan Świto, Małgorzata Tomkiewicz (red.), *Conclusion of Marriage by Proxy in the Internal Law of Churches and Other Religious Associations*, *Studi Giuridici*, 123, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2018, s. 125–132.
- Tofiluk Jerzy, 2000, *Problem małżeństw mieszanych z prawosławnego punktu widzenia*, w: *Małżeństwa mieszane*, Zdzisław Kijas (red.), Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków, s. 29–41.
- Tunia Anna, 2010, *Ochrona małżeństwa i rodziny w prawie polskim oraz w prawie wewnętrznym Kościołów chrześcijańskich*, *Studia z Prawa Wyznaniowego*, 13, s. 97–115.
- Urban Tadeusz, 2016, *Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego*, w: *Prawo małżeńskie Kościołów chrześcijańskich w Polsce a forma wyznaniowa zawarcia małżeństwa cywilnego*, Tadeusz Zieliński, Michał Hucal (red.), Wydawnictwo Naukowe ChAT, Warszawa, s. 179–196.
- Winiarczyk-Kossakowska Małgorzata, 2004, *Ustawy III Rzeczypospolitej o stosunku państwa do Kościołów chrześcijańskich*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej z 1 października 2005 r.*, 2018, w: *Kościół Chrześcijan Baptystów w RP* [online], dostęp: 16.02.2019, <<http://baptystyci.pl/images/home/Zasadnicze-Prawo-Wewnetrzne-KChB.pdf>>.
- Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 października 1996 r. z późniejszymi zmianami. Tekst jednolity opracowany na 10. sesję XII Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP w dniach 14–16 października 2011 r.*, 2011, w: *Luteranie.pl* [online], dostęp: 16.02.2019, <https://www.luteranie.pl/files/prawo_koscielne/zpw.pdf>.

Entering into Mixed Religious Marriage by Proxy in the Latin Church in Poland

Summary: This article deals with the problem of entering into marriage by proxy and of mixed-religious marriage. It is an attempt to answer the question whether the law of the Latin Church permits the possibility of marriage by proxy if the marriage in this form is intended to be concluded by the Catholic and non-Catholic parties. To this end, an analysis of the internal law of the Latin Church and of the Churches that belong to the Polish Ecumenical Council was carried out. As a result of the

research, it was established that a mixed religious marriage by proxy will be able to conclude a Catholic with the followers of the Lutheran Church in the Republic of Poland, with the followers of the Evangelical Reformed Church in the Republic of Poland and with the followers of the Evangelical and Methodist Church in the Republic of Poland.

Keywords: contracting a marriage, power of attorney, marriage law, mixed-religious marriage, *matrimonium per procura*, ecumenism.

